

Spellingles nieuwe stijl. Waarom stagneert spellingles? (En is daar iets aan te doen?)

1. Inleiding

In het gezin waarin ik opgroeide was er één gezinslid dat het leven niet zo goed aankon. Wegduiken tussen de jassen in de garderobe bij een bruiloft. Lijsten maken van alle hitnoteringen van de Beatles. Woorden waren er niet voor. Toen niet.

Wel voor een van de symptomen. Later. Schuimbekkend op het perron naast een trein. Afgevoerd met een ambulance. Bulten, builen, blauwe plekken. Epilepsie.

Er waren raadgevers. Ooms, tantes, ouders, vrienden, burens, leerkrachten met advies. Maar ondanks alle raad ging het gezinslid een tweede keer onderuit. Een derde keer. Een vierde keer. Wij hadden geen van allen een antwoord. Geen woorden. Collectief falen.

Zo groeide ik op.

Dat is waarom ik woorden ben gaan zoeken.

2. Faalt het spellingonderwijs?

Collectief falen, is daarvan sprake bij het schrijfonderwijs? 1 op de 9 Nederlanders is laaggeletterd. Niet in staat om de treintijden uit te zoeken op het internet. Niet in staat om een belastingaangifte te lezen. Bij mbo-leerlingen is dat aantal hoger. Van alle laaggeletterden heeft 90% een mbo-diploma, een vmbo-diploma of alleen maar de basisschool afgerond.

Leerkrachten staan in de frontlijn. Sinds enige jaren geef ik supervisie. Even een gemiddeld beeld als een leerkracht de werkwoordspelling behandelt in een mbo-klas: sommige leerlingen kletsen met elkaar, een ander *WhatsApp*, weer een ander heeft zijn oefenboek op de verkeerde pagina open. Leerkrachten zeggen zelf dat ze van een klas van 30 leerlingen gemiddeld 20 leerlingen bereiken.

Raadgevers zijn er. Op 18 maart 2016 stelden Tweede Kamerleden vragen aan de minister. Prinses Laurentien heeft voor laaggeletterden de Stichting Lezen & Schrijven in het leven geroepen. Op de site van deze stichting staat een overzicht van wetenschappers die het onderwerp onderzoeken. De laaggeletterden blijven. Vooral nog.

Moet ik als zoveelste raadgever raad geven? *Why me?* Ben ik een prins op het witte paard? Waarom zou ik wel weten hoe je de mbo-leerling bereikt die zegt: “Doet u maar geen moeite juf, al zo veel leraren hebben het geprobeerd, ik leer de werkwoordspelling toch niet”? Ik ben niet eens leerkracht.

Ik ben trainer. Samen met zo'n 20 andere trainers maak ik deel uit van het trainingsbureau NICJ. Wij geven training. Schrijftraining aan de redactie van het NOS-journaal, creatief schrijven aan managers van KPN, speechschrijven aan medewerkers van de Tweede Kamer, enz. Wij zijn trainers, copywriters, schrijvers, speechschrijvers en webschrijvers. Wij zijn geen prinsen en hebben geen paarden. Laat staan witte.

3. Waarom stagneert het spellingonderwijs?

Ik pas – met hulp van een aantal leerkrachten – reclametechnieken toe op het spellingonderwijs. Beïnvloedingstechnieken: een combinatie van George Lakoff, Robert Cialdini en Jan Rijkenberg. Onderwijs en reclame. Technieken die presidentskandidaten inzetten tijdens verkiezingscampagnes, waarmee computerfabrikanten consumenten

ten verleiden, waarmee reclamemakers suikerwater met een smaakje koppelen aan *happiness*.

In fase 1 van het spellingproject onderzoeken we *frames*.

Doel: een antwoord krijgen op de vraag waarom het spellingonderwijs stagneert.

Methode: 186 ingevulde vragenlijsten, interviews met docenten, lesbezoeken en een literatuuranalyse.

Uitkomst: de manier waarop docenten, wetenschappers en politici spellingles *framens* botst met de manier waarop studenten spelling *framens*.

Hoe *framens* docenten, politici, wetenschappers het belang van spelling voor studenten? Het *frame* is: kennis van spelling is een voorwaarde voor maatschappelijk functioneren. Mogelijk ben jij het hier zo hartgrondig mee eens dat je het niet eens herkent als *frame*. Je denkt: “dat is gewoon zo”.

Van de docenten Nederlands onderschrijft 96% dit *frame*, blijkt uit de vragenlijst.

Het *frame* is op meerdere plekken te vinden. Een paar voorbeelden:

- De methodemakers van het Nationaal Expertisecentrum Leerplanontwikkeling SLO geven op hun site de tip leerlingen uit te leggen “hoe belangrijk de samenleving juiste spelling vindt”.
- Wetenschappers en docenten benadrukken in een manifest dat het schoolvak Nederlands kan “bijdragen aan de culturele, maatschappelijke en persoonlijke vorming van leerlingen”.
- Minister Jet Bussemaker *framets* taal ook op deze manier als ze – in een filmpje op de site van de Nederlandse Taalunie – zegt “taal opent deuren”.

Het *frame* dat correct taalgebruik deuren naar een maatschappelijke carrière opent, vindt geen weerklank bij studenten. Niet bij mbo-leerlingen. Waarom moet je weten hoe je ‘stiekem’ schrijft als je straks kapper bent? Niet bij universitaire studenten. Als je een auto op mierenzuur ontwikkelt, dan is dat je ticket naar een carrière; dat op de site bij het project van deze studenten taalfouten staan, vinden zij geen probleem. Sterker nog: als een bedrijf alsnog de vinding sponsort, ondanks een gemiddelde van 3 taalfouten per 100 woorden, dan is dat een extra bewijs voor de kracht ervan; vergelijkbaar met de gescheurde spijkerbroek van sommige popsterren.

De connotatie van conformisme van uniforme spellingregels bijt met de wens van studenten om onderscheidend te zijn. Daarnaast is excelleren in taal mogelijk, maar niet in het convergente domein van spelling en grammatica; wel in het divergente domein van schrijven (copywriting, webschrijven, dichten, essayistiek, romans schrijven, jour-

nalistiek schrijven, enz.). Het maatschappelijke-motor-*frame* frustrereert spellingonderwijs. Andere *frames* zijn noodzakelijk.

4. Stagnatie is de motor voor beweging

Coca-Cola is een drankje dat je maar in één smaak aantreft in de winkel. Toch staat in de reclameslogan het woord *choose*. Ook al valt er niets te kiezen, de producent gebruikt juist dat woord. In de jaren 1990 associeerden de meeste mensen computers met nerds. Apple kwam in 1997 met de *Think-different*-campagne, waarin computergebruikers vereenzelvd werden met iconische figuren als de schilder Picasso, bokser Muhammad Ali en operazangeres Maria Callas. Barack Obama gebruikte de slogan ‘*Yes, we can*’. Terwijl mensen met een Afro-Amerikaanse achtergrond in de Verenigde Staten juist minder mogelijkheden hebben. Drie voorbeelden van een techniek die in copywriterstermen heet: ‘het *framespectrum* vergroten’. Stagnatie benutten als motor voor beweging.

In fase 2 van het spellingproject ontwikkelen we alternatieve *frames* die het *framespectrum* vergroten en we testen ze in de praktijk.

Alternatieve *frames* testen we op de volgende manieren:

- met vragenlijsten;
- met interviews;
- met lesmateriaal dat alternatieve *frames* oproept;
- door lessen van leerkrachten die leerlingen wel bereiken te analyseren op gehanteerde *frames*.

Een eerste versie van het lesmateriaal met alternatieve *frames* is getest in het voorjaar van 2016. Door Miriam Gelissen, Caro Ermers, Ingeborg Lucassen, Jannet Oosterhuis, Gerti Wouters en Mariska Jonkman.

Het lesmateriaal bestaat uit korte werkvormen, variërend in tijdsduur van 30 seconden tot 15 minuten. Ze zijn zo ontwikkeld dat een docent ze inbedt in zijn eigen spellingles. De werkvormen zijn gemaakt volgens de regels van inclusief onderwijs. Dat betekent het volgende:

- de leerling vergroot zijn kennis (over spelling);
- de leerling ontdekt een kwaliteit die hij bezit;
- de leerling ontdekt wat hem bindt met andere mensen (inclusief onderwijs);
- het effect is direct merkbaar.

Bij spellingonderwijs is het succes van een methode redelijk eenvoudig vast te stellen. Anders dan schrijfonderwijs, dat in essentie divergent is, is spelling convergent. Dat maakt toetsing eenvoudiger.

Is dit nu de oplossing voor het collectieve probleem van laaggeletterdheid en achterblijvende taalvaardigheid? Nee. Barack Obama is geen president geworden door de slogan van Jon Favreau en in het gezin waarin ik opgroeide, waren de problemen niet opgelost toen de diagnose na 40 jaar was gesteld. Het omgekeerde klopt wel: als je vasthoudt aan *frames* die hun doel missen, dan is alles wat je doet kansloos.

Referenties

Artikelen, boeken en rapporten

Neijt, A. e.a. (2015). 'Manifest Nederlands op school. Meer inhoud, meer plezier, beter resultaat'. Online raadpleegbaar op: <https://vakdidactiekgw.nl/wp-content/uploads/2016/01/Manifest-Nederlands-op-School.pdf>.

Websites

- Tweede Kamer der Staten-Generaal: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/34349/kst-28760-54.html> (vragen aan de Tweede Kamer op 18 maart 2016).
- Stichting Lezen & Schrijven: <http://www.lezenenschrijven.nl/feiten/onderzoekrapporten> (overzicht van wetenschappelijk onderzoek naar laaggeletterdheid).
- SLO: <http://basistaal.slo.nl/Spellen/Tips> (tips over spelling).
- Teamfast.nl: <http://www.teamfast.nl> (het auto-op-mierenzuur-project).